

Teologická
fakulta
Faculty
of Theology

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Oponentský posudek habilitační práce
ThDr. Tibor Reimer, PhD.
Náboženská výchova ako rozvoj náboženských kompetencií
(Bratislava, 2020)

Monografie, kterou autor předkládá jako habilitační práci, je výsledkem dlouhodobé vědecko-výzkumné a pedagogické činnosti habilitanta. Nelze ji tedy hodnotit jako výsledek jednoho výzkumu či velkého projektu, jak tomu bývá v přírodních vědách. Habilitační řízení je totiž úkonem, jímž odborná komunita, reprezentovaná habilitační komisí a vědeckou radou, potvrzuje kvalifikovanost kandidáta k samostatné vědecké a pedagogické činnosti na univerzitě. Proto právě v habilitační práci dokazuje kandidát svou vědeckou erudici a zkušenost.

Předložená habilitační práce obsahuje dvě části, z nichž první (kap. 1-2) je věnována vývoji předmětu (římskokatolické/řeckokatolické) náboženství, resp. náboženská výchova (NAB/NBV) a jeho kurikula na Slovensku v poslední 30 letech; druhá část popisuje nejprve různé koncepte náboženské výchovy v evropském kontextu (3. kap.) a pak ústí do pojednání o náboženské výchově zaměřené na rozvoj kompetencí žáků (4. kap.). Toto pojednání, spojené s praktickým příkladem, můžeme považovat za obsahové těžiště a inovativní přínos předložené habilitační práce.

Studium této monografie bylo pro mě osobně velmi obohacující, protože mi poskytlo vhled do vývoje výuky náboženství na Slovensku i do vývoje koncepcí náboženské výchovy v dalších evropských zemích. Z první části práce může kritický čtenář vyčíst, jak náročný úkol si autor na sebe vzal, a ze studia druhé části se může přesvědčit, že se autorovi podařilo zhostit se tohoto úkolu velmi dobře.

V čem vidím náročnost úkolu, který si habilitant předsevzal? – Tím, že vytvořil návrh nové koncepte náboženské výchovy, mohl vyvolat střet dvou světů: světa církve a (stále ještě více méně) deduktivní katechetiky na straně jedné a požadavků sekulárního školství a konstruktivistické didaktiky na straně druhé.

V Německu, v Itálii a v jiných zemích, kde se po desetiletí svobodně rozvíjela náboženská pedagogika, docházelo k pomalé konfrontaci a vzájemnému obohacování těchto dvou světů, takže se náboženská výchova jako výchovně-vzdělávací předmět nikdy nevytrhla z kontextu školní pedagogiky. Současně autoři v těchto zemích pečlivě sledovali sociokulturní změny i vývoj teologie, takže na ně mohli reagovat různými inovativními kroky a novými koncepcemi. Na Slovensku, podobně jako v jiných zemích bývalého východního bloku, byla kontinuita rozvoje náboženské pedagogiky po víc než čtyřicet let přerušena, takže ti, kdo vyučovali oficiálně náboženství (což byli téměř výhradně kněží) anebo vedli farní katecheze, patřili zcela do světa církve a deduktivní katechetiky. Ačkoliv od roku 1990 vyučují náboženství také učitelky a učitelé,

kteří mají pedagogické vzdělání i didaktickou přípravu, není snadné rozdíl těchto dvou světů jen tak snadno překlenout.

Na první části práce pozitivně oceňuji, že se autor nezabýval pouze vývojem předmětu NVA/NBV, nýbrž také vývojem slovenského školství jako takového, takže čtenáři umožnil zasadit si procesy týkající se NVA/NBV do širšího kontextu a pochopit tento kontext z hlediska vývoje evropské školské politiky. Jestliže je totiž NVA/NBV povinně volitelným předmětem, měl by být kompatibilní s ostatními výchovně-vzdělávacími předměty a s koncepcí školního vzdělávání vůbec. Oproti České republice mají církve na Slovensku velkou výhodou: NVA/NBV je integrální součástí rámcového vzdělávacího programu, a tím je potvrzen význam náboženství pro život člověka. V tomto případě je ovšem nutné nepromarnit tuto příležitost, protože – jak autor na více místech naznačuje – i na Slovensku již někteří čekají na to, jak by mohli náboženství „dostat ze škol“. Z tohoto „politického“ hlediska považuji úsilí dr. Reimera, které se zúročilo v předložené habilitační práci, za velmi významné.

Druhá část předložené monografie je z odborného hlediska ještě zajímavější. Škoda jen, že si člověk při četbě pasáží o jednotlivých koncepcích náboženské pedagogiky nemůže o nich udělat celistvou představu. Domnívám se totiž, že právě pluralita sociokulturního prostředí, národů a regionů, umožňuje si z uvedených koncepcí (kap. 3.1) vybrat jednu nebo více, které by šlo adaptovat na slovenské poměry. Inovace náboženské výchovy totiž není jen záležitostí změny jednoho klíčového principu (kompetence) nebo dílčích didaktických přístupů, ale vyžaduje „globální a ucelené pohledy na procesuální a formální stránku vyučovacího procesu“ (srov. s. 105), tedy ucelenou koncepci. V tom případě se jistě nejedná o „univerzální a globální řešení“, ale o přemýšlení o cíli předmětu NVA/NBV v kontextu školy, a to jak z pohledu pedagogiky, tak i z pohledu teologie. Autorův návrh, formulovat cíle NVA/NBV z hlediska vzdělávacích potřeb žáků a přiměřených didaktických prostředků (learning by doing), považuji za vynikající. Zdá se mi však, že jeho důsledné uskutečnění by vyžadovalo také teologickou metanoiou jak těch, kdo o koncepci NVA/NBV rozhodují, tak i těch, kdo ji realizují (učitelé náboženství).

Předloženou habilitační práci nechci hodnotit pouze z hlediska preciznosti vědeckého zpracování problematiky, ale především z hlediska přínosu pro náboženskou pedagogiku na Slovensku. Autor touto publikací přesvědčil jak o své erudici a přehledu o širokém a komplikovaném poli, na němž se setkává teologie a pedagogika, tak především o své schopnosti navrhnout a dobře argumentačně podložit nové cesty pro praxi,

Konstatuji, že předložená habilitační práce dr. Tibora Reimera vyhovuje požadavkům kladeným na habilitační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě. Po úspěšném obhájení habilitační práce navrhuji udělit ThDr. Tiboru Reimerovi, PhD. titul „docent“ ve studijním oboru „katolická teologie“.

V Českých Budějovicích, 23. prosince 2020

oponent